”Spana på ett yrke” - en modell för skolans breda vägledning

Modellen ”Spana på ett yrke” har skapats av lärare, vägledare och rektorer i Kungsbacka och Uddevalla inom ramen för ESF-projektet ”Yrkeskompassen” som pågått 2017-19. Båda kommunerna är medlemmar i skolnätverket Lärlingskompassen som bl a vill stimulera ungdomars intresse för gymnasial yrkesutbildning. Modellen kan användas av skolor och skolhuvudmän för att underlätta ett systematiskt förändringsarbete.

Bakgrund Många elever känner sig oförberedda inför gymnasievalet och allt färre elever väljer yrkesprogram, trots goda möjligheter till jobb och försörjning inom många yrkesområden. Skolans s k breda vägledning måste därför förstärkas och en statlig utredning *(SOU 2019:4 Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle*) har lagt fram förslag som nu är ute på remiss i Skolsverige. Utredningen konstaterar att den nuvarande studie- och yrkesvägledningen har stora brister, att mål och planering ofta saknas och att styrdokumentens ambitioner om en bred och integrerad studie-och yrkesvägledning inte fått ”*något riktigt genomslag*”. Vidare sägs att dessa brister under flera decennier påtalats i en ”*rad statliga utredningar, myndighetsgranskningar, forskningsstudier och andra undersökningar*” – utan att den massiva kritiken lett till resultat.

Vad är problemet? Många kommuner har planer för skolans studie- och yrkesvägledning men verksamheten är generellt lågt prioriterad och underförsörjd med resurser. I den mån ambitiösa planer finns så följs de sällan upp. För att ändra den bilden behövs ett ändrat synsätt där politikerna ser sig själva som ett värdefullt komplement till förvaltningens egen expertis för att besvara några centrala frågor: *Hur bygger vi i samarbete med närsamhället en vägledningsprocess som ger alla ungdomar en successivt växande förståelse för arbetslivets krav och möjligheterna inom olika yrkesområden? Vad görs redan bra i olika skolor? Kan det dokumenteras och vad behöver förbättras i de olika skolorna? Hur kan nämndens uppdrag till förvaltningen förtydligas och hur kan det följas upp på skol- och individnivå?*

Huvudmännen måste engageras Modellen ”Spana på ett yrke” utgår från att skolledning och beslutsfattare i nämnd och förvaltning engageras i utveckling av skolans breda vägledning genom tydliga uppdrag till skolorna, stöd till förändringsarbetet och regelbunden uppföljning av resultaten. I modellen integreras den obligatoriska praon med dels studie- och yrkesvägledningen, SYV, dels undervisningen i olika ämnen. Genom en tydlig, strukturerad och synlig vägledningsprocess som pågår under några år kan fler ungdomar få upp ögonen för yrkesområden som passar deras drömmar och mål. Därmed skapas också förutsättningar för väl underbyggda val av gymnasieprogram samtidigt som könsstereotypa val troligen kan motverkas.

Modellen Spana på ett yrke Modellen bygger på att eleverna själva är aktiva och spanar på fakta och förhållanden, allmänt inom arbetslivet och specifikt inom de yrken som intresserar dem. Uppgifterna/uppdragen utformas av lärare och vägledare tillsammans med eleverna och kan anpassas till alla yrkesområden. Alla uppdrag förbereds och följs upp av lärare och

vägledare i klassrummet och kombineras med reflektioner och diskussioner som också berör elevernas personliga utveckling. Uppdragen kan genomföras av eleverna individuellt eller i grupper om två eller flera. Under årskurs 7 sker arbetet ”i skolan” och i årskurserna 8 och 9 i anslutning till praoperioderna ute i arbetslivet.

Traditionellt eller digitalt? Ett systematisk arbete för att väsentligt höja ambitionsnivån för skolans breda vägledning kan givetvis göras på traditionellt sätt genom att förvaltning och nämnd delegerar uppgifterna till rektorer vilka i sin tur delegerar uppgifterna till lärare och vägledare. Om nya arbetsmetoder ska få snabbt genomslag i en skolvärld där alla är tidspressade krävs dock ett digitalt stöd för att planera, leda och utvärdera processen på både individ- och gruppnivå. En digital dokumentation gör det också lättare att löpande rapportera resultat till – och diskutera med - skolledning, skolhuvudmän, programråd m fl.

”Praoappen” – ett digitalt processverktyg Ett digitalt stöd för skolans breda vägledning kan byggas på många olika sätt, t ex i någon av de lärplattformar som redan används i skolvärlden. För att påskynda och underlätta ett systematiskt förändringsarbete just när det gäller den breda vägledningen har Lärlingskompassen i ESF-projektet beställt ett processverktyg som är specialanpassat för att underlätta planering, genomförande och utvärdering av komplexa lärprocesser med många inblandade. Verktyget har byggts på programvaran LoopMe som utvecklats och säljs av forsknings- och IT-företaget ME Analytics, se www.praoappen.se

Nästa steg Lärlingskompassen planerar nu nya steg för att:

1) Vidareutveckla modellen med likartade *moduler för tidigare skolformer* (förskola och förskoleklass, lågstadiet och mellanstadiet). Utkast till sådana moduler har skapats av lärare i Frillesåsskolan i Kungsbacka

2) Utforma *”praopaket” för olika yrkesområden* där ungdomar under årskurserna 7 – 9 ges möjligheter att successivt fördjupa kunskaper om, och intresse för, olika yrken. Ett första sådant praopaket för yrkesområdet hälsa, vård och omsorg har skapats av en grupp skolor med utbildning inom vård-och omsorgsprogrammet, se presentation på www.larlingskompassen.se

Samarbetspartners Givet det utgångsläge som beskrivits i ett antal utredningar står skolvärlden inför stora utmaningar när det gäller att inom överskådlig tid lyfta skolans breda vägledning till önskvärda nivåer. Lärlingskompassen söker därför kontakt med skolor och skolhuvudmän som ser problemen på alla nivåer men också möjligheterna att genom samverkan med andra kommuner underlätta och påskynda förändringsarbetet, inte minst genom tydliga förebilder och initiativ från skolhuvudmännen./